

1. Obiekt

ZESPOŁ ZABUDOWY SZYBU ELŻBIETA KWK POLSKA REJ. PREZYDENT - karta zespołu

2. Czas powstania
1908-12 r
1915 r

3. Miejscowość

CHORZÓW
STARY CHORZÓW

11. Zdjęcia rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1. WIDOK SZYBU "ELŻBIETA" OD PN. -
- WSCH.

2. WIDOK ZESPOŁU SZYBU OD WSCH.

4. Adres CHORZÓW, ul. Bytkowska

Siemianowska

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo katowickie

gmina

pow. miejski CHORZÓW

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo katowickie

powiat Chorzów

8. Właściciel i jego adres

KWK Polska, Świętochłowice,
ul. Nowowiejska

9. Użytkownik i jego adres

Urząd Miejski, Chorzów

10. Rejestr zabytków

1244
Nr A-1329/84

data 7-08-1981

W 1791 r. powstała kopalnia węgla "Król" w Chorzowie. Należała ona do Państwa Pruskiego i dostarczała paliwa do państwowych hut: Fryderyk, Strzybnica, i Król. Początkowo prowadzono eksploatację w Polu Głównym walcząc z pożarami i napływem wody. Pod koniec XVIII w. zaczęto stosować parowe pompy wodne, jednakże odwadniać no również kopalnię za pomocą sztolni. Jednakże pożary i kurzawka doprowadziły do zaprzestania eksploatacji w Polu Głównym (1855 r.). W tym czasie wydobywanie przeniesiono na Pole Zachodnie. W latach 60-tych XIX w. zaczęto również eksploatować Pole Wschodnie. W polu Zachodnim wydrążono szyby Kolejowe nazwane dlatego tak, iż wprowadzono tam pierwszą bocznice kolejową. W 1898 r. w okolicach Łagiewnik wydrążono nowe szyby wydobywcze i w ten sposób uruchomiono następne pole tzw. Północne. W 1908 r. wydrążono w polu Wschodnim szyb powietrzny Henryk o głębokości 160 m. W kilka lat później pogłębił go i przeznaczono również do transportu drewna. W sąsiedztwie usytuowano plac drzewa. Po I wojnie światowej Kopalnia Król przeszła w 1922 na

Zespół zabudowy szybu "Elżbieta" usytuowany jest przy ul. Siemianowickiej w dzielnicy Chorzów Stary, znajdującej się w zachodniej części miasta Chorzowa w pobliżu granicy z Siemianowicami. Komplex zabudowań mieści się po południowej stronie wspomnianej ulicy biegnącej w przybliżeniu w kierunku wschód - zachód. Na zach. od zespołu znajduje się Międzyszkolny Ośrodek Sportowy, na wsch. - nieużytki oraz ogródki działkowe, na południe - osiedle mieszkaniowe. Wejście do zespołu umiejscowione jest od strony zach. przy drodze dojazdowej stanowiącej pd. przecznicę ul. Siemianowickiej.

Konstrukcja ścian wszystkich budynków zespołu - murowana z cegły. Elewacje tynkowane gładko lub boniowane w rustykę oraz częściowo licowane cegłą, głównie w narożach lub zwieńczeniach często w formie blankowanych attyk.

Stropy i więźby dachowe drewniane lub stalowe - ognioodporne. Dachy kryte papą. Posadzki cementowe lub żelbetowe, w przypadku portierni podłogi deskowe.

Drzwi drewniane z nadświetlami ostrołukowymi, dwu lub jednoskrzydłowe. Okna stałe, wielokwaterowe, metalowe, zamknięte lukami ostrymi.

Rzuty najczęściej na planach zbliżonych do prostokątów. Bryły rozczłonkowane w przypadku kompresorowni, nadszybia z wieżą i budynku wentylatorów, oraz zwarte - portiernia i d. tartak, jednokondygnacyjne. Podpiwniczenie w budynkach kompresorowni i dawnego tartaku.

W zachodniej części zespołu przy bramie wolnostojący budynek portierni, od którego prowadzi główny trakt komunikacyjny w kierunku wsch. Na pn. od traktu kompleks sąsiadujących ze sobą budynków: kompresorów od pn.-zach., wentylatorów od pd., oraz związanego z tym ostatnim kanałem powietrznym - zespołu nadszybia z wieżą, usytuowanego w części wschodniej opisywanego kompleksu. Na południe od kompleksu i traktu komunikacyjnego, w pobliżu pd.-wsch. części ogrodzenia kopalni - wolnostojący budynek dawnego tartaku.

Wewnątrz budynków zespołu szybu "Elżbieta" pozbawione są pierwotnego wyposażenia oraz instalacji.

<p>14. Kubitura</p> <p>ok. 4 000 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 650 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>szyb powietrzny i drzewny</p>	<p>17. Użytkowanie obecnie</p> <p>nieużytkowany</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Cały zespół Szybów Elżbieta od powstania praktycznie nie uległ żadnym przebudowom. Jedyne prowadzono tam prace konserwatorskie. W 1963 r w obrębie zespołu powstał budynek wentylatora (nowego) wraz z wyposażeniem. W 1966 r w wieży szybowej zainstalowano urządzenie do opuszczania drewna "Paternoster". W 1973 r zabudowano tam również wciągarkę bębnową.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stopy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zachowania budynków zespołu - średni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zawilgocenie ścian zewnętrznych i wewnętrznych - uszkodzenia pokryć dachowych - ubytki szyb okiennych. 	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Konieczne jest zagospodarowanie całego zespołu na cele przemysłowe, kulturalne lub gastronomiczne. Należy zaadaptować wnętrza przy zachowaniu elewacji w niezmienionym stanie. Jedyne należy uzupełnić ubytki (dach, elewacje, okna).</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Kartoteka środków trwałych KWK "Polska".

22. Bibliografia

J. Jaros, Historia Kopalni Król w Chorzowie, Katowice 1962

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne W załączeniu 5 kart obiektów

1. Budynek wieży z nadszybiem

4. Budynek tartaku

2. Budynek sprzęzarek

5. Budynek portierni

3. Budynek wentylatora

25. Opracował

tekst: mgr Łukasz Konarzewski listopad 1987 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Łukasz Konarzewski listopad 1987 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów WOBiDZ Katowice

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki 2+1

Moniuszki Stanisława 6d (1b)
Morcinka Gustawa 6b, 6c

N

Narutowicza Gabriela 4e

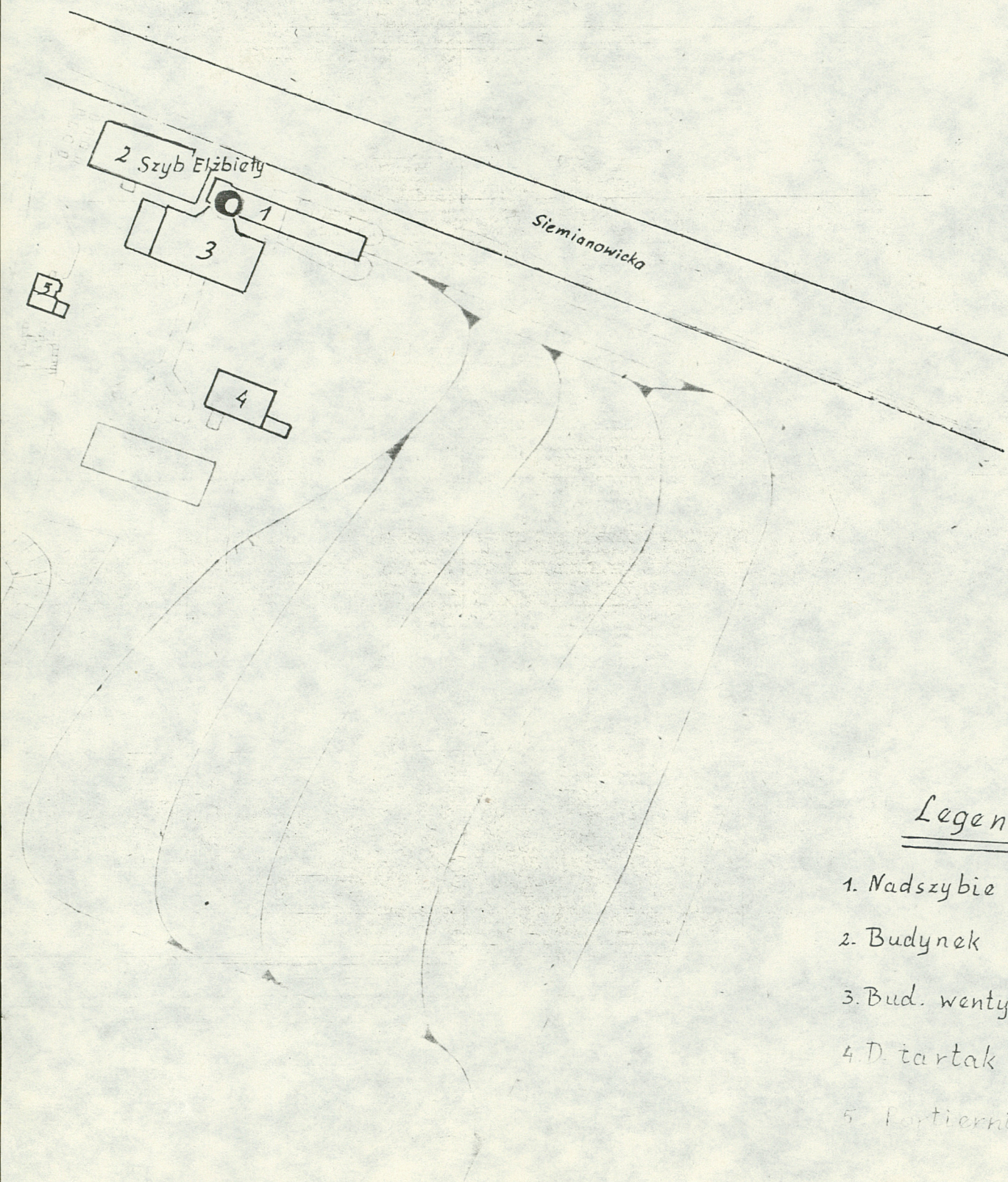
Prosta 10b
Prusa Bolesława 10c
Prześwit 10c
Przy Gazowni 7c, 7d
Przyjemna 8c
Pudlarska 5c
Pułaskiego Kazimierza 7c

Stefana Batorego, pl. 9c
Strzelców Bytomskich 6b, 6c, 7c
Strzybnego Augustyna 9b
Stwoża Wita 8c, 9c
Styczyńskiego Wincentego 5b, 6b,
6c
Szabatowskiego Ludwika 6d (1b)

Wesoła 7c, 8c
Węglowa 6c
Węzłowiec 6g
Wieczorka Józefa 5a, 5b, 5c
Wiejska 3d
Wieniawskiego Henryka 9c, 9d
Wileńska 5c

Plan sytuacyjny powierzchni

Podz. 1:1000

Legenda

1. Nadszybie z wieżą
2. Budynek kompresorów
3. Bud. wentylatorów
4. D. tartak
5. Portiernia

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
C H O R Z O W	Szyb Elżbieta KWK Polska rej. Prezydent	c.d. historii zespołu oraz plan sytuacyjny dołu

własność Skarbu Państwa Polskiego. Kopalnia ta została wydzierżawiona przez polsko-francuską spółkę akcyjną "Skarboferm". W nowej sytuacji prawnej zakład ten podzielono na cztery samodzielne jednostki:

- Pole Północne - Kopalnia Wyzwolenie
- Pole Zachodnie - Kopalnia Święta Barbara
- Pole Wschodnie - Kop. Król-Swięty Jacek
- Pole Południowe - Kop. Król Piast

Jednocześnie spolszczono wszystkie nazwy szybów. Szyb powietrzny Henryk (Heinrich) otrzymał nazwę Elżbieta. W okresie międzywojennym zespół ten nie uległ żadnym przebudowom, adaptacjom i modernizacjom. Natomiast Kopalnia Święty Jacek, do której należał szyb Elżbieta w 1928 r. powiększyła się o nowe pola. Mianowicie dawną kop. Piast unieruchomiono i jej obszar przyłączono do Św. Jacka. W latach 1929-33 wydrążono nowy szyb wydobywczy - Jacek III nazwany później Prezydent. W 1937 r. całą kopalnię Św. Jacek przemianowano na Prezydent Mościcki.

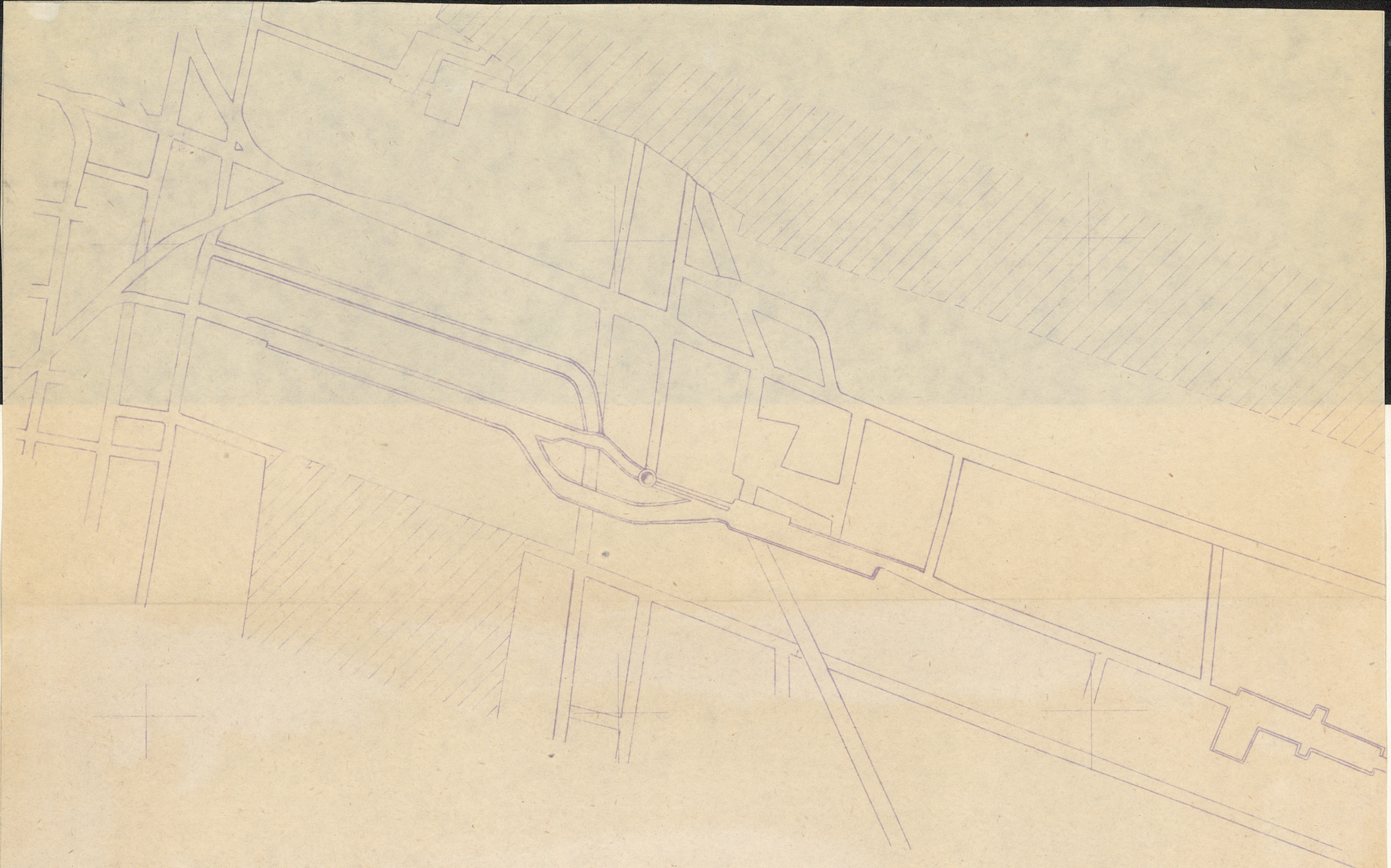
Po II wojnie światowej kop. Prezydent Mościcki została upaństwowiona i przybrała nazwę Prezydent. W 1956 r. zaprojektowano na szybie Elżbieta urządzenie do opuszczania drewna "Paternoster", które zostało zrealizowane w 1966 r. Jednakże już w latach 60-tych proponowano wyłączenie tego zespołu z produkcji i przeznaczenie na cele sportowo-rekreacyjne. Wprowadzając nową technikę do przewietrzania wyrobisk w 1963 r. wybudowano tam nowy budynek wentylatora. W 1973 r. w szybie zainstalowano również nową wciągarkę bębnową typ WB 1000. W tym czasie szyb Elżbieta należał już do innej kopalni. W 1972 r. kopalnię Prezydent połączono z kopalnią Polska pod wspólną nazwą "Polska". W 1984 r. rozpoczęto likwidację Szybu Elżbieta. W 1986 r. zlikwidowano "Paternoster", a w 1987 r. zasypano szyb.

Szata zewnętrzna budynków zespołu szybu "Elżbieta" utrzymana jest w charakterze stylizowanego neogotyku charakterystycznego dla architektury doby romantyzmu. Jedynie budynek nadszybia związany z neogotycką wieżą wyciągową jest obecnie pozbawiony cech stylowych.

Wkładkę założył: mgr Łukasz Konarzewski
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów: WO-IDZ Katowice

Szyb Elzbieta

Plan sytuacyjny dołu

Poz 214 m
Podziałka 1:1000